

En wat nu?

**Dominique
Willaert**

De coup
van Trump
en de
superrijken

Aan al degenen die niet zwijgen noch de andere kant opkijken

'... the liberty of a democracy is not safe if the people tolerate the growth of private power to a point where it becomes stronger than the democratic state itself. That in its essence is fascism: ownership of government by an individual, by a group, or any controlling private power.'

Deze woorden sprak de Amerikaanse president Franklin Delano Roosevelt tijdens de jaarlijkse State of the Union in het Amerikaanse Congres, op 29 april 1938.

Inhoud

Dankwoord 9

Inleiding 13

Wat er ook gebeurt, God blijft aan het stuur 17

DEEL EEN: De coup van Trump en de superrijken 23

Hoofdstuk 1 – Democratie op drift 25

Veel mensen geloven zijn goedkope beloftes 41

Hoofdstuk 2 – Hoe de Democratische Partij de werkende klasse in de steek liet 45

Een snake oil salesman 58

Hoofdstuk 3 – De geschiedenis van het Amerikaans nativisme 63

Je mag de overheid nooit ten volle vertrouwen 80

Hoofdstuk 4 – Silicon Valley en disruptieve innovatie 85

Hij kan het goed uitleggen en de mensen houden daarvan 90

Hoofdstuk 5 – Steve Bannon en de informatieoorlog 95

No weapons, no assholes, this ain't cowboys, no cover songs 102

Hoofdstuk 6 – Met dank aan Rusland 107

Trump is sterk en goed, hij zal ons land beter maken 110

Hoofdstuk 7 – De affectieve polarisatie van extreemrechts: een uitermate gevaarlijk gif voor onze samenleving 115

Het lukt niet meer om op een rustige manier van mening te verschillen 120

Hoofdstuk 8 – Affectieve nabootsing en besmetting 125

Veel mensen stemmen op kandidaten die niets om hen geven 133

Hoofdstuk 9 – Ontwrichtende en winstgevende complottheorieën 137

Trump zal onze samenleving tot op het bot vernietigen 149

Hoofdstuk 10 – Surveillance Valley, Surveillance Capitalism 153

Onze kinderen leren op school zichzelf te haten 157

Hoofdstuk 11 – Het wezen van (extreemrechtse en Amerikaanse) mythes 161

Veel Amerikanen torsen immense schulden met zich mee 177

Besluit – Een onversneden en besmettelijke coup 181

De Bidens hebben nooit rijst en bonen gegeten 194

De mensen geven niet langer om anderen 197

DEEL TWEE: En wat nu? 201

- 1 – Maak een onderscheid tussen de kiezers en de leiders van extreemrechts 206
- 2 – Kies politici die de belangen van de gewone mensen verdedigen 209
- 3 – Verdedig onze taal tegen de aanval en diefstal door extreemrechts 212
- 4 – Werk een politiek project uit met de belofte op erkenning, bestaanszekerheid en sociale mobiliteit 218
- 5 – Laten we ons anders organiseren! 233
- 6 – Stimuleer en versterk de maatschappelijke, economische en politieke geletterdheid 254
- 7 – Laat het ons meer hebben over wat we met elkaar delen 258
- 8 – Zet zorg boven winst 264
- 9 – Noodoproep aan onze regeringen: reguleer of verdwijn 268
- 10 – Laat ons sprankelen 272

Eindnoten 277

Bibliografie 285

Inleiding

Op 15 november 2022 maakte Donald Trump vanuit zijn resort in Mar-a-Lago, Florida bekend dat hij opnieuw zou meedingen naar het presidentschap. Binnen weldenkend Amerika werd deze aankondiging op hoongelach onthaald. Weinigen geloofden dat Trump met zijn chaotisch beleid en polariserende politieke stijl het nog eens tot president zou schoppen. Ook binnen de Republikeinse Partij wezen heel wat reacties op ongeloof, maar ook op bezorgdheid. Zou de controversie rond Trumps eerste presidentschap en zijn controversiële imago de Amerikaanse kiezer niet afschrikken? Zijn achterban, daarentegen, reageerde laaiend enthousiast. De aanhangers van Trump beschouwden zijn nieuwe kandidatuur als een kans om terug te vechten tegen de ‘gestolen verkiezingen van 2020’ en de onrechtvaardige behandeling van Trump door de politieke elite en media.

Trump kondigde zijn kandidatuur aan op Truth Social, zijn eigen sociale mediaplatform, dat hij in 2021 had gelanceerd als alternatief voor Twitter. Omdat Trump na de bestorming van het Capitool in januari 2021 van Twitter werd gebannen, richtte hij zijn eigen sociale mediaplatform op, Truth Social, waarop hij ongefilterd zijn opjutende berichten kon delen. Dag na dag volgde ik vol verbazing hoe de aanhangers van Trump hun fierheid en enthousiasme over zijn terugkeer uitten en deelden. Ik ontwaarde eenzelfde soort toewijding die ik ook in de Denderstreek had opgemerkt bij de sympathisanten en aanhangers van het extreemrechtse Vlaams Belang.

Toen Trump in november 2022 zijn hernieuwde kandidatuur op de wereld losliet, zat ik mijn talloze gesprekken met mensen uit de Denderstreek uit te tikken. Gesprekken die me leerden waarom een groeiende groep mensen de traditionele partijen de rug toekeert en

kiest voor extreemrechtse leiders die beloven ‘het volk’ te bevrijden van het wanbeleid van ‘de elite’. Het was in de herfst van 2022 verre van zeker dat Trump de nominatie zou binnenhalen, maar toen al voelden de vele reacties in de parallelle wereld van de sociale media-platformen aan als een aankomende storm.

In de maanden die volgden, schreef ik het boek *Niet alles maar veel begint bij luisteren – een verslag uit de Denderstreek*. Het boek raakte een gevoelige snaar. Met name de oproep om een onderscheid te maken tussen de kiezers van Vlaams Belang en hun mandatarissen, die ik steevast als ‘de architecten van haat’ omschreef, sloeg aan. *Niet alles, maar veel begint met luisteren* fungeerde als een uitnodiging om onbevooroordeeld naar de drijfveren van extreemrechtse kiezers te luisteren en vervolgens na te denken over wat deze kiezers terug naar de democratische kant van het politieke spectrum kan doen bewegen.

Hoewel er begin 2024 nog geen formele bevestiging van Trumps nominatie was, maakten heel wat zaken zijn kandidatuur vrijwel onbetwistbaar. Toen ontstond bij mij het verlangen om een werkreis door enkele Amerikaanse staten te ondernemen. Samen met mijn echtgenote wilde ik in de rechtstreekse aanloop naar de presidentsverkiezingen naar de gemoedstoestand en kiesintenties van gewone Amerikanen peilen. Op de map waarin we onze reisvoorbereidingen verzamelden, prijkte in grote letters: ‘Van Ninove naar West-Virginia’. Een titel die onze nieuwsgierigheid naar de verschillen en parallellen uitdrukt tussen Vlamingen en Amerikanen in gebieden waar veel mensen zich achtergelaten voelen. Vaak is dit gevoel een direct gevolg van het verdwijnen van de lokale tewerkstelling, de afkalving van de sociale cohesie en de overtuiging dat hen onrecht wordt aangedaan.

We huurden een kleine camper en startten halverwege juli 2024 vanuit New Jersey een tocht door het deel van de VS dat ooit het hart van

de Amerikaanse industrie vormde. We reisden door Virginia en North Carolina, waar we een Trump-rally bijwoonden, om vervolgens onze tocht verder te zetten door een deel van Kentucky, West-Virginia, Ohio en Pennsylvania. In deze staten was er tot voor enkele decennia sprake van een bloeiende mijnbouw-, auto- en staalindustrie die een bron van veel jobs, goede lonen en arbeidstrots vormden. Ze zijn de motor geweest van de Amerikaanse industriële revolutie en speelden een belangrijke rol in de opbouw van de economische welvaart van het land. Toen vanaf de jaren 1970 de industriële productie afnam, als gevolg van economische globalisering, technologische innovaties en de verhuis van de productie naar lageloonlanden, veroorzaakte dit een massaal verlies aan jobs. De leegloop en neergang resulteerde in de benaming ‘Rust Belt’ (roestgordel), een verwijzing naar de verlaten fabrieken met hun verroeste machines. De trots en fierheid die bijna anderhalve eeuw lang in de hoofden en lichamen van de Amerikaanse arbeiders zaten gebeiteld, maakten plaats voor schaamte, bitterheid en woede.

Dit boek bestaat uit twee delen die met elkaar resoneren. In het eerste onderdeel toon ik aan dat de herverkiezing van Donald Trump geen toeval is, maar het resultaat van een lang en ontwrichtend politiek proces. In de decennia voorafgaand aan de coup van Trump en de superrijken, was er al lang geen sprake meer van een democratie, ook al werd met man en macht geprobeerd de schijn op te houden. In de eerste hoofdstukken verken ik de structurele oorzaken van de erosie van de Amerikaanse democratie, om vervolgens dieper in te gaan op de modus operandi die Trump en de superrijken gebruiken in hun frontale aanval op de bestaande wereldorde.

Ik bespreek de rol van de nativistische (eigen-volk-eerst) ideologie in de VS, de wankelende staat van de Amerikaanse democratie en de manier waarop de Democratische Partij de voeling en banden met de

werkende bevolking is verloren. In de daaropvolgende hoofdstukken bespreek ik de manier waarop de technologische ontwikkelingen op heel wat vlakken de samenleving hebben ontwricht. Ik werp ook m'n licht op de manier waarop de affectieve polarisatie en dito besmetting van extreemrechts het publieke debat ernstig heeft ontwricht, zowel in de VS als in Europa. Als sluitstuk van het eerste deel ga ik dieper in op het fenomeen van de breed verspreide reeks mythes, waarmee extreemrechts erin slaagt om onder meer politici als Trump ingang te doen vinden als 'verlosser'. De analyse van wat zich in de VS voltrekt, biedt waardevolle inzichten in de wijze waarop extreemrechts in Europa opereert.

Ik breng ook verslag uit van de boeiende en soms ronduit onthutsende gesprekken die we in de zomer van 2024 met diverse mensen in de VS hadden. Aan de mensen die we ontmoetten, vroegen we telkens hoe ze zich voelden, hoe het was om op die plek te wonen en te leven, en hoe ze over de Amerikaanse politieke situatie dachten. We vroegen hen ook of en op wie ze op 4 november 2024 zouden stemmen. Wat ze ons vertelden probeerden we niet alleen te begrijpen, maar we probeerden ook te doorvoelen hoe ze de werkelijkheid beleven. Luisteren is niet een louter cognitief maar een veelzijdig dynamisch proces waarin ook emoties een belangrijke rol spelen. Het ging er ons dus niet om of iets waar was of niet, maar vanuit een diepgaande interesse in de Amerikaanse bevolking wilden we ontdekken wat er achter hun ervaringen, gedachten, emoties en politieke keuzes schuilgaat.

In het tweede deel reflecteer ik op basis van inzichten die uit de gesprekken in de Denderstreek en de VS rijpten over hoe we extreemrechts de wind uit de zeilen kunnen nemen. Om de democratie te behouden, zullen we haar voor een groot stuk moeten heruitvinden. We staan voor de uitdaging om ons te (her)organiseren, want het is duidelijk dat zowel in de VS als in Europa de democratische krach-

ten onvoldoende voorbereid zijn op de politieke en maatschappelijke ontwrichting die onze samenleving treft. De coup van Donald Trump en de superrijken treft ook de rest van de wereld diep. Berusting en gelatenheid zijn geen optie. Er zijn nieuwe democratische allianties nodig om extreemrechts een halt toe te roepen. Vastberadenheid en samenwerking zijn een must.

WAT ER OOK GEBEURT, GOD BLIJFT AAN HET STUUR

Een rijzige man met rood geruit hemd en klassieke jeans en een jongere vrouw in casual kledij komen uit de lift en stappen op ons af. 'Jeff Churchwell, *right from Tennessee. Nice to meet you*', lacht hij en er volgt een stevige schouderklop. We staan in de lobby van het Ramada by Wyndam Hotel in New Jersey onze waterflessen te vullen. Het hotel ligt vlak bij het metrostation Journal Square, dat ons in nauwelijks twintig minuten tijd naar Downtown Manhattan brengt. We zijn net in de VS aangekomen en plannen een bezoek aan het 9/11 Memorial Museum, dat vlak bij de Oculus ligt, het spectaculaire gebouw dat door de Spaanse architect Santiago Calatrava werd ontworpen.

Het is de eerste keer dat iemand ons in een hotel op zo'n spontane manier aanspreekt. 'België, wacht even, jullie komen uit Europa', zegt hij verbaasd. 'Ik stel jullie graag aan m'n dochter Shirley voor. Zij woonde tot vorig jaar in Hoboken, New York. Ze koesterde de droom om actrice te worden, maar ze heeft het niet gemaakt', zegt Jeff minzaam. 'We zijn vanuit Tennessee naar New York afgezakt om hier nog wat laatste zaken af te ronden. We komen net van het Brooklyn Museum en de Lower East Side', ratelt Jeff. 'Ze hebben er fantastische 35mm-films. Ik dronk er ook een fantastisch biertje', knipoogt Shirley. 'Het is geen zonde om iets te drinken, maar wel een zonde wanneer je dronken wordt', zegt Jeff met een zweem van ergernis in zijn stem.

‘Zijn jullie lid van een kerk?’ vraagt Jeff. ‘Wij zijn gedoopt, maar zijn niet langer praktiserend’, stamel ik. ‘Veel van onze kerken staan leeg’, antwoordt mijn vrouw, Isabel. ‘*Oh my God,*’ slaakt Shirley uit, ‘meen je dit?’ ‘Wij zijn lid van de Bellevue Baptist Church in Memphis’, pikt Jeff in. ‘Onze kerk bevindt zich in Cordova, een buitenwijk van Memphis. We beschikken over een auditorium waar we soms met meer dan zeventuizend mensen samenkomen om te bidden en te zingen.’

‘Jullie kinderen, gaan zij dan ook niet naar de kerk?’ vraagt Shirley met grote ogen. ‘Nee, maar het zijn goede kinderen. Ze hebben het hart op de goede plaats en geven om andere mensen’, antwoordt Isabel. Shirley is uit haar lood geslagen. ‘Jullie zijn rooms-katholiek in Europa, veronderstel ik?’ vraagt Jeff. ‘Jawel, in België en vooral in de Zuid-Europese landen hebben we een rooms-katholieke traditie. In Nederland, Duitsland en Scandinavië is er eerder een protestantse traditie’, antwoord ik. ‘Juist, maar weet je, of je nu al dan niet naar de kerk gaat, het is de persoonlijke relatie die je met Jezus hebt die telt’, zegt Jeff. ‘Het gaat hem erom dat je je voldoende nederig opstelt en vanop je knieën Jezus om hulp durft vragen.’

‘Wie gaat er in Europa wel nog naar de kerk?’ vraagt Shirley. Jeff komt meteen tussen: ‘We hebben wereldwijd een heel groot probleem’ en hij wijst naar z’n iPhone. ‘Dit hier heeft de realiteit overgenomen. De jonge mensen zitten elke dag uren op hun toestel en wat ze op hun schermen zien, strookt niet met waar het leven echt om draait. Jongeren krijgen de verkeerde indruk dat alles hen in de schoot zal vallen, maar zo zit het leven niet in elkaar. De meeste mensen werken hard: ze maken burrito’s, vegen onze straten of werken in onze bedrijven. Daarom is ons geloof sterk verbonden aan onze gemeenschap. De mensen komen niet enkel naar de kerk om te bidden en te luisteren naar het woord van God. Ze komen vooral samen om aan onze gemeenschap te bouwen. De iPhones duwen mensen in duivelse isolatie. De duivel houdt niet van de gemeenschap. Hij wil niet dat je deel uitmaakt van een groep die jou in je geloof versterkt. In de Bijbel gaat het over de gemeenschap van gelovi-

gen die samen komen om zowel het woord van God als onze gebeden en voedsel met elkaar te delen', zegt Jeff trots.

'Kom jij uit het land van dat piepkleine bedrijfje dat nu stilaan ook ons land probeert te veroveren?' We begrijpen Jeffs vraag niet. 'Dat heel kleine bedrijfje dat stilaan heel groot is geworden', lacht hij. 'Ik heb het over Aldi. Ik weet er alles van, want ik ben gerant van een kruidenierszaak. Aldi is een van de snelst groeiende supermarktketens in ons land. Ik ben de manager van een Piggly Wiggly in Bartlett, dicht bij Memphis.' Jeff is niet te stoppen. We proberen Jeff het verschil uit te leggen tussen Duitsland, waar het bedrijf Aldi werd gesticht, en België, maar dat lukt niet. 'Vanuit m'n rol als storemanager werk ik vaak samen met de Knights of Columbus. Hebben jullie die ook in jullie land? Het motto van de Knights is *"In service to one, in service to all"*.' De Knights of Columbus is een vrijwilligersorganisatie voor katholieke mannen van achttien jaar en ouder die hun geloof actief belijden. Ze verrichten liefdadigheidswerk in landen als Polen, Canada en de VS.

'Elk jaar komen ze vlak voor onze winkel geld inzamelen voor het goede doel. Het zijn fantastische mensen. Weet je, als manager van een winkel help ik onze gemeenschap op verschillende manieren. Het is iets waar ik altijd van heb gedroomd, om een winkel te runnen. Niet alleen om geld te verdienen, maar ook om mensen aan het werk te zetten en de klanten eerlijk te bedienen. Ik vermag alle dingen omdat Christus mij kracht geeft.' Shirley luistert aandachtig en vol ernst mee. 'Het leven heeft mij geleerd dat ik heel wat christelijke waarden als zaadjes in de mensen rond mij kan planten', en er volgt een nieuwe schouderklop.

We sturen het gesprek in de richting van de komende verkiezingen. 'In Europa kijken we met grote ogen naar jullie land. We vragen ons af wie de verkiezingen zal winnen', probeer ik. 'Je praat met Jeff Churchwell en ik zeg je, ik ben niet bang van de komende verkiezingen. Wat er ook gebeurt, God blijft aan het stuur. Jullie maken je in Europa wellicht zorgen

omdat jullie heel erg van onze hulp afhangen. Ik zal op Trump stemmen en ik ga jullie uitleggen waarom. Er zijn zaken die Trump zegt en doet die mij niet aanstaan. Maar weet je, de Democraten zijn zo ver afgegleeden dat het op socialisme, op communisme begint te gelijken. Amerika staat of valt met het geloof in de vrije markt. In dit land kun je beginnen als straatveger en eindigen als manager van een groot bedrijf. Het beleid dat de Democraten willen voeren bestaat in hoofdzaak uit overheidscontrole. Hun beleid houdt heel veel mensen tegen om te doen wat ze moeten doen: werken. Begrijp me niet verkeerd, soms denk ik ook dat Amerikanen te hebberig zijn. Maar ik weet echt niet waaraan het Congres zo veel geld uitgeeft. Al die steun die ze aan Oekraïne geven, is dit eigenlijk wel nodig? Ik voel heel erg mee met de slachtoffers van de Russische agressie, maar soms vraag ik me af of alle beelden die we te zien krijgen wel kloppen. Wat denken jullie?' 'Wij denken echt wel dat de beelden die we te zien krijgen kloppen, Jeff. Ook de beelden uit Gaza liegen er niet om', antwoord ik.

Jeff: 'Weet je, de Democraten zijn er voor de goed opgeleide mensen uit de grote steden, maar op de mensen van het platteland kijken ze neer. De Democraten richten zich op onze grote steden, maar ook daar onderdrukken ze de inwoners.' 'Kun je dit wat toelichten?' vraagt Isabel. 'Wel, ze delen graag geld uit en vaak gaat dit geld naar arme, zwarte Amerikanen. Ze delen voedselbonnen uit en op die manier maken ze hen afhankelijk van de overheid. Zo denk ik erover. De Democraten moeten geen voedselbonnen uitdelen, maar de mensen aanzetten om te studeren. Wie hard werkt, komt vooruit in het leven. Er zijn heel weinig mensen die door het beleid van de Democraten uit de armoede geraken. De meesten blijven erin vasthangen. Ik kan het weten, want zo'n 40 procent van de omzet van onze winkel komt van de voedselbonnen. Maandelijks komen er honderden mensen voor zo'n 300 dollar aan etenswaren bij ons kopen. Een groot deel van mijn omzet haal ik dus uit deze vorm van overheidssteun. Ik ben hier dankbaar voor, maar met het geld dat

de Democraten uitdelen, willen ze dat deze mensen op hen stemmen. Op die manier proberen ze aan de macht te blijven. Dat is een van de redenen waarom ik op Trump zal stemmen. En weet je, de Democraten laten die immigranten zo maar de grens met Mexico passeren. Ik heb niets tegen legale migratie, maar oh God, al die illegale migranten die nu ons land instromen. In tegenstelling tot Kamala Harris kan Trump dit immense probleem oplossen. Wat mij echter aan hem stoort, is zijn kinderachtig gedrag tegenover Kamala Harris. Ik hou niet van de kwetsende uitspraken die hij over haar maakt. Het doet me denken aan pestgedrag in de lagere school.' We vragen Jeff of hij denkt dat Trump de verkiezingen zal winnen. 'Je weet toch wat er in Georgia is gebeurd? Ik ben ervan overtuigd dat Biden in Georgia de verkiezingen heeft gestolen. In andere staten hebben ze de coronapandemie misbruikt om mensen via de post te laten stemmen. Ik vraag me trouwens nog steeds af hoeveel mensen er werkelijk aan covid zijn gestorven. Ik ben die hele periode blijven werken, met een mondkmasker op. Ik zag mensen rondom mij ziek worden, maar de pandemie was veel minder desastreus dan ze hebben laten uitschijnen.' 'Wie is de beste president die je tijdens je leven hebt meegemaakt, Jeff?' vragen we tenslotte. 'Reagan, heel zeker Reagan. Hij kreeg acht jaar van de kiezer en hij heeft er echt iets van gemaakt. Ronald Reagan heeft de Koude Oorlog beëindigd. Hij wist hoe hij tegen mensen moest spreken en hij kon mensen heel goed bij elkaar brengen en houden', besluit Jeff.
